

Πολιτική και κοινωνική θεωρία: Η δημόσια διοίκηση στο σύγχρονο Κράτος

Σημειώσεις Μαθήματος

Δρ Κώστας Κανελλόπουλος

ΕΣΔΔΑ - ΚΣΤ' ΣΕΙΡΑ

Αθήνα 2019

Στόχοι μαθήματος I

- Να κατανοήσουν οι σπουδαστές και οι σπουδάστριες της Σχολής την αποστολή και τους στόχους της δημόσιας διοίκησης, τη σχέση της με το κράτος και τις λειτουργίες του, καθώς και με τη δημοκρατία
- πώς καθορίζεται η δημόσια διοίκηση από την αρχή του γενικού συμφέροντος, αλλά και το πώς συνδέεται με τα πολιτικά δικαιώματα, όπως και με την έννοια της πολιτικής υποχρέωσης.
- πώς σχετίζεται η δημόσια διοίκηση με τη φύση της κυριαρχίας στη συνταγματική, δημοκρατική πολιτεία, καθώς και το πώς τα επιτελικά της στελέχη θα αντιμετωπίζουν προβλήματα εφαρμογής του νόμου, σε σχέση με τους μείζονες σκοπούς του κράτους, όπως αυτή απορρέουν από την ίδια τη διαμόρφωση του κρατικού φαινομένου
- κατανόηση της σχέσης ανάμεσα στη δημόσια διοίκηση, την κρατική κυριαρχία, τη λαϊκή κυριαρχία, τα δικαιώματα και την πολιτική ιδιότητα.

Στόχοι μαθήματος II

- Εμβάθυνση στη σχέση φιλελευθερισμού και δημοκρατίας, πολιτικού και οικονομικού φιλελευθερισμού, στη σχέση ελευθερίας και ισότητας, στη σχέση ατομικής και πολιτικής ελευθερίας, ατομικών , πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων
- Τα παραπάνω θα πρέπει να συσχετιστούν με τη σύνδεση δημόσια και ιδιωτικής σφαίρας, πολιτικής και οικονομίας, πολιτικής κοινωνίας και αγοράς.
- Για τους παραπάνω λόγους, θα πρέπει να διδαχθούν την ιστορική ανάδυση και διαμόρφωση του κράτους και τη διαφορά του σε σχέση με την έννοια της πόλεως ως προς τον σκοπό τους
- Ο ρόλος της δημόσιας διοίκησης στο σύγχρονο κράτος σημαίνει ότι δεν μπορεί παρά να εξεταστεί, στο πλαίσιο του μαθήματος, και το πώς είναι το σύγχρονο κράτος, στις διάφορες μορφές του

Γιατί η συζήτηση για το κράτος είναι σήμερα σημαντική;

- Η προβληματική της παγκοσμιοποίησης και των υπερεθνικών ολοκληρώσεων
- Η αποεδαφικοποίηση της κυριαρχίας και η αποδυνάμωση του ρόλου του έθνους-κράτους;
- Η έννοια της χώρο-χρονικής συμπίεσης ως παραγωγός ενός νέου υποδείγματος μελέτης των κοινωνικών και πολιτικών φαινομένων
- Η διεθνοποίηση της οικονομίας
- Η μετάβαση σε ένα σύστημα πολυεπίπεδης και πολυμερούς παγκόσμιας διακυβέρνησης;
- Η δημιουργία μιας παγκόσμιας κοινωνίας πολιτών και ο ρόλος των διεθνικών ΜΚΟ
- Αλλαγές στη σχέση δημοσίου/ιδιωτικού, στα όρια του κράτους και στο ρόλο της δημόσιας διοίκησης

Ορίζοντας το Κράτος Ι

- Από τον 17ο αιώνα που εμφανίζεται ο όρος στην ευρεία χρήση του, η έννοια του κράτους, ήταν και συνεχίζει να είναι αντικείμενο έντονης αντιπαράθεσης.

Πρόδηλες λειτουργίες σύγχρονου κράτους

- Κινητοποίηση πληθυσμού για άμυνα επικράτειας
- Ρύθμιση, έλεγχος και επιτήρηση της κοινωνικής συμπεριφοράς
- Παρέμβαση στην οικονομία
- Ρύθμιση και ενίοτε έλεγχος ροής πληροφοριών στη δημόσια σφαίρα

Ορίζοντας το Κράτος II

«Το Κράτος δεν είναι υλικό αντικείμενο αλλά εννοιολογική αφαίρεση. Η χρησιμότητα της έννοιας δεν είναι και δεν πρέπει να θεωρείται δεδομένη εφόσον δεν υπάρχει ένα αυταπόδεικτο υλικό αντικείμενο αναφοράς. Η χρησιμότητα θα πρέπει να καταδειχθεί και για να δείξουμε αυτή τη χρησιμότητα θα πρέπει να είμαστε ξεκάθαροι ως προς το αντικείμενο αναφοράς μας.»

(Dunleavy & O'Leary, 1987 στο Hay et al, 2011: 26-27)

Ορίζοντας το Κράτος III

- Ετυμολογικά, έννοια του κράτους (*state*) προέρχεται από τον λατινικό όρο *status*, που κατα κυριολεξία σημαίνει κοινωνική θέση, υψηλή κοινωνική υπόσταση και κύρος. Τον 14^ο αιώνα αποτελούσε ήδη κοινό τόπο η χρήση του όρου με την έννοια της κοινωνικής υπόστασης ή θέσης (της «μεγαλοπρέπειας») των κυβερνώντων, τους οποίους διαφοροποιούσε και διάκρινε από το τμήμα του πληθυσμού το οποίο υπόκειτο στην εξουσία τους.
- Στα ελληνικά, ωστόσο, η έννοια του κράτους ετυμολογικά προέρχεται από το ρήμα *επικρατώ* – δηλαδή *επικρατώ επί κάποιου/ων* ή με άλλα λόγια ασκώ εξουσία.

Ορίζοντας το Κράτος IV

- Στη σύγχρονη βιβλιογραφία ο όρος κράτος χρησιμοποιείται αναδρομικά για να αναφερθεί σε μηχανισμούς και διαδικασίες πολιτικής διακυβέρνησης που αναδύθηκαν στη Μεσοποταμία ήδη από το 3000 π.Χ.
- Συμπίπτει με τη μετάβαση από τη νομαδικού τύπου διαβίωση των κυνηγών-τροφοσυλλεκτών σε περισσότερου αγροτικού χαρακτήρα κοινωνίες με οργανωμένο σύστημα γεωργικής παραγωγής
- Κρίσιμος υπήρξε ο ρόλος της **θρησκείας** στη σταθεροποίηση και εδραίωση της κρατικής εξουσίας αφού μέσω της θεϊκής αυθεντίας παρείχε **νομιμοποιητική** προστασία στην οργανωμένη και αυξανόμενα συγκεντρωτική άσκηση εξουσιαστικού καταναγκασμού

Ορίζοντας το Κράτος V

Αγροτικές κοινωνίες χωρίς Κράτος;

- Η μετάβαση από τη νομαδική διαβίωση σε αγροτικού χαρακτήρα κοινωνίες έχει επικρατήσει να θεωρείται ως καταλυτική για την παράλληλη εγκαθίδρυση συγκεντρωτικών δομών εξουσιαστικού καταναγκασμού (αυτό που σήμερα αποκαλούμε Κράτος).
- Ανθρωπολογικές, ωστόσο, μελέτες έχουν δείξει ότι ιστορικά έχουν επίσης υπάρξει αγροτικές κοινωνίες χωρίς την παράλληλη ύπαρξη συγκεντρωτικών κρατικών δομών.

(Clastres 1992)

Ορίζοντας το Κράτος V

- Το σύγχρονο Κράτος όπως άρχισε να μορφοποιείται στη Δυτική Ευρώπη από τον 17^ο αιώνα και μετά είναι ένα θεσμικά πολυσύνθετο σύστημα που διεκδικεί ως ανώτατη πολιτική αρχή την κυριαρχία σε μια καθορισμένη περιοχή για τη διακυβέρνηση της οποίας είναι υπεύθυνο.
- Οι παράγοντες που ώθησαν σε αυτή την εξέλιξη είναι σαφώς πολυσύνθετοι. Η καθολική εκκλησία είναι από τους σημαντικότερους λόγω του ότι εξασφάλισε έναν ισχυρό βαθμό πολιτισμικής ομοιογένειας που διευκόλυνε τις εμπορικές σχέσεις και την εξάπλωση του θεσμικού υποδείγματος του, τότε σύγχρονου, απολυταρχικού κράτους

Ιστορική αναδρομή: Πόλεις-Κράτη

- Στις πόλεις-κράτη επινοήθηκε η κατεξοχήν πολιτική μορφή διοίκηση με τον χωρισμό μεταξύ ιδιωτικής και δημόσιας σφαίρας.
- Ανάπτυξη πολιτικών θεσμών όπως η λαϊκή συνέλευση, ο θεσμός των αιρετών αρχόντων και η βουλή. Διάκριση εκτελεστικής από δικαστική εξουσία. Διαχωρισμός του προσώπου του κυβερνώντος πολιτικού άρχοντα από το αξίωμα που κατείχε (το οποίο επίσης ήταν προσωρινό και αιρετό).
- Οι στοχασμοί πάνω στις πολιτικές μορφές που μπορούσε να πάρει η πόλη-κράτος (μοναρχία-αριστοκρατία-δημοκρατία) διαμορφώνουν το πολιτικό λεξιλόγιο.
- Η πόλη-κράτος αποτελούσε μια μικρή αλλά εξαιρετικά συνεκτική μονάδα πολιτικής διοίκησης.
- Όμως δεν μπόρεσε να λύσει ποτέ το πρόβλημα της επέκτασης, και τελικά υπέκυψε μπροστά στη μορφή της αυτοκρατορίας.

(Σταϊνχάουερ, 2016)

Ιστορική αναδρομή: Αυτοκρατορικό Κράτος

- Μεγάλοι πολιτικοί οργανισμοί όπου όλες οι εξουσίες συγκεντρώνονταν σε ένα μοναδικό πρόσωπο, το οποίο ασκούσε ταυτόχρονα την εκτελεστική, τη νομοθετική και τη δικαστική εξουσία, ενώ συνήθως περιβάλλονταν και με θεϊκή αυθεντία.
- Πολιτικά οι αυτοκρατορίες δεν αναγνώριζαν ισότιμες δυνάμεις στο εξωτερικό τους.
- Εσωτερικά τα κύρια στηρίγματά τους ήταν: α) μια κρατική θρησκεία, β) ο στρατός και γ) ένας διοικητικός μηχανισμός γραφειοκρατικού τύπου, λιγότερο ή περισσότερο εξελιγμένος
- Οι διοικητικοί αξιωματούχοι των αυτοκρατοριών ασκούσαν πολιτικές, δικαστικές και φορολογικές εξουσίες.
- Οι αυτοκρατορίες ήταν στρατιωτικά ισχυρές αλλά πολιτικά αδύναμες καθώς δεν μπορούσαν να διεκδικήσουν ισχυρή νομιμοφροσύνη προς την εξουσία (Strayer, 2013)

Ιστορική αναδρομή: Το μεσαιωνικό Κράτος

- Στο φεουδαλισμό, το κράτος αποτελούσε μια ενότητα από τοπικά, πολιτικά, νομικά και οικονομικά αυτόνομες επικράτειες, που συνδέονταν με την κεντρική εξουσία μέσω όρκων υποταγής.
- Το σύστημα αυτό που εδραιώθηκε στα συντρίμια της αυτοκρατορίας του Καρλομάγνου (800-814 μ.Χ.) κάλυπτε το σύνολο της Δυτικής Ευρώπης. Τα διάδοχα κράτη (τα βασίλεια των Φράγκων της Γαλλίας, της Ιταλίας και της Γερμανίας) περιέπεσαν σε παρακμή που κράτησε για δύο αιώνες ενώ θρυμματίστηκαν σε ένα πλήθος βαρονιών, κομητειών και ανεξάρτητων πόλεων υπό κοσμική ή/και εκκλησιαστική διοίκηση.
- Μέσα σε αυτό το ασταθές σκηνικό, ωστόσο, λειτουργούσαν δυνάμεις που προετοίμαζαν μια ενοποίηση διαφορετικού τύπου. Η πιο σημαντική από αυτές ήταν η καθολική εκκλησία.

(Σταϊνχάουερ, 2016)

Ιστορική αναδρομή: Φεουδαλισμός και Καθολική Εκκλησία

- Η Καθολική οικουμένη ενίσχυσε μια μορφή διάχυτης κοινωνικής ταυτότητας εκτενέστερη από εκείνη που παρείχε οποιαδήποτε άλλη μορφή εξουσίας.
- Η εκκλησία γίνεται ο κύριος φύλακας του πολιτισμού.
- Σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο οι επίσκοποι βοηθούσαν τον εκάστοτε ηγεμόνα να ελέγξει τις κτήσεις του παρέχοντας ιερατικό κύρος και μορφωμένους κληρικούς για την γραμματεία του, στηρίζοντας την δικαστική του αυθεντία με νομιμότητα και αποτελεσματικότητα.
- Σε πανευρωπαϊκό επίπεδο ο Πάπας ήταν ο κύριος επιδιαιτητής των διακρατικών διαφορών
- Σε διεθνές επίπεδο η παποσύνη συντόνισε την άμυνα της Χριστιανοσύνης και τις πρώτες αντεπιθέσεις, τις Σταυροφορίες.
- Σε οικονομικό επίπεδο η ειρήνευση που επέβαλε η Εκκλησία επέτρεψε την ανάπτυξη ενός εμπορίου μακρινών αποστάσεων ενώ βαθμιαία στήριζε και την ανάπτυξη της ατομικής ιδιοκτησίας.
- Σε εκπαιδευτικό/ ιδεολογικό επίπεδο η ίδρυση των πρώτων πανεπιστημίων (Μπολόνια 1088, Παρίσι 1150, Οξφόρδη 1167) δημιουργεί ένα σώμα νομομαθών που σπεύδουν στις καγκελαρίες και τα γραφεία των αναδυόμενων εκκλησιαστικών και κοσμικών κρατών για να υπηρετήσουν ως δικαστές, δικηγόροι, διοικητικοί και σχεδιαστές νομοθεσιών.

Ιστορική αναδρομή: Το μεσαιωνικό Κράτος – Αγγλία

- Αμέσως μετά την Νορμανδική κατάκτηση (1066) συντάσσεται το Domsday Book (Κτηματολόγιο) το 1086 μ.Χ. που περιλαμβάνει εκτιμήσεις για την παραγωγή και την αξία των γαιών σε όλη την Αγγλία.
- Δημιουργείται το αξίωμα του αρχιδικαστή. Ο κάτοχος του είναι ο κύριος βασιλικός επόπτης τόσο της δικαιοσύνης όσο και των οικονομικών.
- Από το 1155 και μετά έχουμε συστηματικές καταγραφές των εσόδων-εξόδων του Αγγλικού Θησαυροφυλακίου (Exchequer) που ήταν τόσο στερεά εδραιωμένο που μπορούσε να λειτουργήσει ακόμα και σε συνθήκες εμφυλίου πολέμου (πράγμα αρκετά συνηθισμένο).
- Ίδρυση Κοινοβουλίου που συγκέντρωνε τους κύριους φεουδάρχες και επισκόπους υπό την αιγίδα του βασιλιά.
- Υπογραφή της Magna Carta (1214)
- Υποδοχής αιτημάτων από όλες τις κοινότητες της χώρας
- Διαχωρισμός το 1341 σε άνω και κάτω βουλή

Ιστορική αναδρομή: Το μεσαιωνικό Κράτος – Γαλλία

- Μεγαλύτερο και πιο διαφοροποιημένο κράτος από την Αγγλία ήταν η πρώτη χώρα που πέτυχε να επιλύσει το πρόβλημα της κυριαρχίας πάνω σε ένα πλήθος από διαφορετικές οιονεί ανεξάρτητες επαρχίες.
- Οι θεσμοί της καγκελαρίας, το δικαστικό σύστημα του βασιλιά και το θησαυροφυλάκιο αποτελούν τον πυρήνα ενός κρατικού μηχανισμού που όμως εκτείνεται μόνο στα εδάφη που αποτελούν προσωπική ιδιοκτησία του μονάρχη.
- Οι κατακτημένες περιοχές που προσαρτώνται στο γαλλικό βασίλειο έχουν ήδη εδραιωμένους θεσμούς τους οποίους οι Γάλλοι βασιλείς αποφασίζουν να διατηρήσουν αντικαθιστώντας απλώς τους επικεφαλής τους με δικούς τους ανθρώπους.
- Το γαλλικό μοντέλο στηρίχθηκε στην ανάπτυξη ενός πολυεπίπεδου γραφειοκρατικού μηχανισμού με συγκεντρωτικό χαρακτήρα ο οποίος επεκτάθηκε από τον 12^ο αιώνα και μετά.

Ιστορική αναδρομή: Το μεσαιωνικό Κράτος – Ιταλία

- Στον 12^ο αιώνα η ιταλική κοινωνία παύει να έχει φεουδαλικό χαρακτήρα καθώς η γη μοιράζεται μεταξύ των πόλεων των οποίων την εξουσία αποδέχονται οι ευγενείς.
- Οι πόλεις αναπτύσσουν μια μορφή πολιτικής ζωής όπου η εξουσία δεν μεταδίδεται κληρονομικά αλλά δίνεται σε έναν ύπατο που εναλλασσόταν σχεδόν κάθε χρόνο.
- Θεσμός του podesta που ήταν συνήθως πολίτης μιας άλλης πόλης ώστε να διασφαλίζεται ότι τοπικοί δεσμοί ή εξαρτήσεις δεν θα επηρέαζαν την αμερόληπτη άσκηση της δικαιοσύνης εκ μέρους του.
- Το πρόβλημα ήταν ότι τυπικά οι ιταλικές πόλεις ήταν μέρη της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας του Γερμανικού Έθνους και από το 1154 και για δύο αιώνες διεκδικήθηκαν στρατιωτικά από του Γερμανούς αυτοκράτορες και τους Γάλλους βασιλείς.
- Οι ιταλικές πόλεις διεκδικούν την «ελευθερία» τους δηλαδή την ανεξαρτησία και το δικαίωμα στην πολιτική αυτοδιάθεση έχοντας απέναντι τους το ρωμαϊκό δίκαιο το οποίο αποδίδει όλη την υπέρτατη εξουσία στον αυτοκράτορα.
- Στο πλαίσιο αυτής της διαμάχης διατυπώνονται τα βασικά δόγματα της κυριαρχίας που στη συνέχεια θα στηρίξουν την ανάπτυξη του εθνικού κράτους («ελεύθεροι λαοί» αποτελούν «ηγεμόνες εν εαυτοίς» και «rex in regno suo est imperator»).
- Εμφάνιση έργων («κάτοπτρα των ηγεμόνων») με στόχο να εκπαιδεύσουν τους νέους ηγεμόνες.
- Αυτονόμηση του πολιτικού στοιχείου της οποίας βασικός εκφραστής είναι το Κράτος.

Φάσεις ανάπτυξης του σύγχρονου κράτους

- Στην προνεωτερική περίοδο κράτος και «ηγεμόνας» συνιστούν συνώνυμους όρους.
- Η ταύτιση αυτή αρχίζει να αλλάζει στον 16^ο αιώνα όταν το κράτος αρχίζει να ταυτίζεται και με το χαρακτήρα του πολιτικού καθεστώτος, με τη γεωγραφική περιοχή επί της οποίας προβάλλεται και διατηρείται η κυρίαρχη εξουσία, καθώς και με τους ίδιους τους κυβερνητικούς θεσμούς που απαιτούνται για την επιβίωση αυτής της εξουσίας.
- Οι αλλαγές αυτές αποτυπώνονται και προωθούνται στο έργο του Machiavelli *Ο ηγεμόνας* (1513).

Φάσεις ανάπτυξης του σύγχρονου κράτους

- Σε μια δεύτερη φάση προωθείται η εγκαθίδρυση ενός αυτοκυβερνώμενου ρεπουμπλικανικού καθεστώτος το οποίο θα αποτελούσε την απαρχή μιας «κατάστασης» ή συνθήκης αστικής ελευθερίας (*civic liberty*).
- Το κράτος διεκδικεί και απολαύει του μονοπωλίου της νόμιμης χρήσης βίας, νομιμοποίηση που δεν πηγάζει από τη δύναμη ή το κύρος των κυβερνώντων αλλά από τον ίδιο το λαό.
- Για πρώτη φορά το κράτος θεωρείται ξεχωριστός μηχανισμός της κυβέρνησης, τον οποίο οι κυβερνώντες έχουν υποχρέωση να διατηρούν

Φάσεις ανάπτυξης του σύγχρονου κράτους

Σε ένα επόμενο βήμα αναδύεται στην Ευρώπη τον 17^ο αιώνα το απολυταρχικό κράτος όπου πλέον το κράτος πλέον εκλαμβάνεται ως οντότητα πραγματικά ξεχωριστή από τους κυβερνώντες και τους κυβερνώμενους.

Στα γραπτά του Hobbes (*Λεβιάθαν, 1651*)

- i. Τα άτομα σε μια κοινωνία εμφανίζονται ως υποτελείς του κράτους, καταθέτουν την πίστη και την υποταγή τους όχι στον ηγεμόνα αλλά στο ίδιο το κράτος
- ii. Η εξουσία του κράτους είναι αδιαίρετη και απόλυτη
- iii. Το κράτος νοείται ως η ανώτατη μορφή άσκησης εξουσίας για όλα τα δημόσια ζητήματα που αφορούν την κυβέρνηση

Ο ορισμός του Max Weber για το σύγχρονο κράτος

*«Μια δεσμευτική πολιτική οργάνωση με διαρκείς λειτουργίες θα ονομασθεί 'κράτος' όταν κατά τη θέσπιση της εξουσίας της το διοικητικό της δυναμικό διατηρεί με επιτυχία το δικαίωμα στο μονοπώλιο νόμιμης χρήσης φυσικής βίας για την επιβολή της τάξης»
(Weber, 2005)*

Δύο κρίσιμες διαστάσεις

I. Το κράτος ως συγκροτημένο σύνολο θεσμικών μηχανισμών και ιδρυμάτων που απαρτίζονται από **αφοσιωμένο προσωπικό**

II. Η πολιτική νομιμότητα, ως μονοπώλιο άσκησης βίας στα όρια μιας εδαφικά καθορισμένης περιοχής, φέρνει στο φως την πάντα λεπτή ισορροπία μεταξύ καταστολής και συναίνεσης στις σύγχρονες κοινωνίες

Το σύγχρονο έθνος-κράτος

Καθορίζει τον ορθό τρόπο διεξαγωγής σχεδόν κάθε είδους ανθρώπινης δραστηριότητας

Συμμετρία ή αντιστοιχία

1. Εθνικής κυριαρχίας
2. Εδαφικής ακεραιότητας
3. Νομιμότητας

Χαρακτηριστικά

- Συγκεκριμένη επικράτεια/ σύνορα
- Απρόσωπη δομή πολιτικής εξουσίας
- Νομιμοποίηση από εκπροσώπηση πολιτών
- Μονοπώλιο άσκησης φυσικής βίας

Το σύγχρονο έθνος-κράτος

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Το έθνος-κράτος είναι μια μορφή πολιτικής οργάνωσης και ένα πολιτικό ιδεώδες. Στην 1η περίπτωση πρόκειται για μια αυτόνομη κοινότητα που συνέχεται από τους αλληλοεπικαλυπτόμενους δεσμούς της ιδιότητας του πολίτη και της εθνικότητας, μια εναλλακτικής απάντηση στις πολυεθνικές αυτοκρατορίες και τις πόλεις-κράτη. Στη 2η περίπτωση το έθνος-κράτος είναι μια αρχή ή ιδεότυπος, όπως αντανακλάται στο όραμα του Mazzini «**κάθε έθνος και κράτος, ένα κράτος για ολόκληρο το έθνος**». Αυτό σημαίνει ότι κανένα νεότερο κράτος δεν είναι, ούτε μπορεί να είναι πολιτισμικά ομοιογενές. Υπάρχουν δυο αντιτιθέμενες απόψεις για το έθνος-κράτος: για τους φιλελεύθερους και τους περισσότερους σοσιαλιστές διαμορφώνεται εν πολλοίς από πολιτικούς δεσμούς και δεσμεύσεις, για τους συντηρητικούς και τους οπαδούς του θεμελιακού εθνικισμού βασίζεται στην εθνοτική ή οργανική ενότητα.

Κράτος και Πολιτική

- «Η έννοια του κράτους προϋποθέτει την έννοια του Πολιτικού...Κράτος είναι, κατά το νόημα της λέξης του και κατά την ιστορική εμφάνισή του, μια ιδιαίτερα διαμορφωμένη κατάσταση του λαού, και μάλιστα η στην κρίσιμη περίπτωση καθοριστική κατάσταση και γι' αυτό, σε σύγκριση με τα πολλά νοητά ατομικά ή συλλογικά status το status εν γένει...Όλα τα χαρακτηριστικά αυτής της παράστασης – status και λαός – παίρνουν το νόημά τους διά του περαιτέρω χαρακτηριστικού του Πολιτικού και γίνονται, ακατανόητα, αν παρανοηθεί η ουσία του Πολιτικού» (Carl Schmitt, 1988: 37-38)
- Κοντολογίς, η ανάπτυξη μιας έννοια και κατ' επέκταση μιας θεωρίας του κράτους προϋποθέτει συγκεκριμένη αντιμετώπιση της «πολιτικής» και του «πολιτικού»

Η έννοια του πολιτικού

Διάκριση ανάμεσα σε «πολιτική» και «πολιτικό»

- Η πολιτική αφορά την προσέγγιση της πολιτικής επιστήμης που πραγματεύεται το εμπειρικό πεδίο της πολιτικής
- Το πολιτικό αφορά την πολιτική θεωρία που δεν διερευνά γεγονότα της πολιτικής αλλά την ουσία του πολιτικού φαινομένου – τον ίδιο τον τρόπο δηλαδή με τον οποίο θεσπίζεται η κοινωνία

Ειδικοί στόχοι μαθήματος

- Άσκηση, κατανόηση, εμβάθυνση και γνώση των κύριων προβλημάτων και θεματικών της Πολιτικής Φιλοσοφίας, ιδίως σε σχέση με τους σκοπούς της δημόσιας διοίκησης και της λειτουργίας του κράτους, σε σχέση με τους σκοπούς της δημοκρατίας και της αρχής του γενικού συμφέροντος, που συνιστά καθοδηγητική αρχή για τη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης, αλλά και κανονιστικό γνώμονα για την άσκηση της κυριαρχίας στη δημοκρατία.
- Όλα αυτά θα πρέπει να υπαχθούν σε ένα ευρύτερο πλαίσιο. Αυτό περιλαμβάνει την εξέταση των προβλημάτων από την Πολιτική Φιλοσοφία της αρχαιότητας μέχρι τις σύγχρονες θεωρίες, όχι ως ιστορία των ιδεών, αλλά μέσα από την εξέταση συγκεκριμένων προβλημάτων.

Λαϊκή κυριαρχία και συντακτική εξουσία

- Η λαϊκή κυριαρχία, ως κανονιστική αρχή της δημοκρατίας και η συντακτική εξουσία ως εκδήλωση της κυριαρχικής βούλησης του υποκειμένου «λαός», με την πολιτική σημασία του, που αυτοαναγορεύεται σε φορέα της κυριαρχίας αλλά και συντακτικό υποκείμενο που, κατά την άσκηση της συντακτικής του εξουσίας, συντάσσει το Σύνταγμα, άρα θέτει συνταγματικούς περιορισμούς στην ίδια την κυριαρχία του, είναι συναφείς έννοιες.
- Η λαϊκή κυριαρχία και η συντακτική εξουσία, όπως ορίσθηκαν παραπάνω, είναι έννοιες ουσιαδώς συναφής. Η μεθοδολογικώς ευχερής πραγμάτευση της σχέσης δημόσιας διοίκησης, δημοκρατίας και λειτουργιών του κράτους είναι αδύνατη έξω από αυτή τη νοηματική συνάφεια.
- Αυτή τη γνώση πρέπει να την εμπεδώσουν οι σπουδαστές, αλλιώς δεν θα καταλάβουν ότι το αν η δημόσια διοίκηση λειτουργεί καλά ή όχι εξαρτάται από το αν λειτουργεί σύμφωνα με τους σκοπούς της. Οι σκοποί της που συνιστούν και το αξιολογικό μέτρο των λειτουργιών της χαλκεύονται μέσα στην ανωτέρω εννοιολογική συνάφεια.

(Δημητρίου 2019)

Κράτος και Δημόσια Διοίκηση

- Το να μιλήσουμε για διαφορετικές εκφράσεις της μορφής του κράτους σημαίνει ότι αυτό κατανοείται ως σχέση που αποτυπώνει συσχετισμούς δυνάμεων, ενώ ταυτόχρονα κατανοείται σε αναφορά προς την έννοια του πολιτικού συστήματος, αλλά και σε αναφορά προς τον διοικητικό μηχανισμό, αλλά και την έννομη τάξη, η οποία δεν περιορίζεται μόνο στη δημόσια πολιτική σφαίρα, αλλά μπορεί να εκτείνεται σε όλο το εύρος της κοινωνίας των πολιτών μέχρι και την ιδιωτική σφαίρα.
- το κράτος νοείται πάντοτε και σε σχέση με τις δικαιοκρατικές αρχές και τις ανάλογες εγγυήσεις δικαιωμάτων τις οποίες κάθε φορά οφείλει να εξασφαλίζει.
- Κατανοείται σε σχέση με την οικονομία, την αγορά, αλλά και τις απορρέουσες ανισότητες και το πώς θα τις διαχειρίζεται, ώστε να προλαμβάνει ή να αντιμετωπίζει κρίσεις που πλήττουν την κοινωνική συνοχή, αλλά και την ίδια τη λειτουργία του αναπτυξιακού κράτους, διότι το κράτος λειτουργεί και ως μηχανισμός διαχείρισης κρίσεων που μπορεί να είναι από μία οικονομική κρίση, την κρίση νομιμοποίησης των δημοκρατικών πολιτικών θεσμών, την κρίση ενός ανταγωνιστικού μοντέλου ανάπτυξης έως και κρίσεις που προκύπτουν από φυσικές καταστροφές.

Κράτος και Δημόσια Διοίκηση

- Το κράτος κατανοείται και μέσα από τις λειτουργίες του και μέσα από τις δυσλειτουργίες του και ως συνταγματικό, δημοκρατικό κοινωνικό κράτος δικαίου, αλλά και ως μηχανισμός διαχείρισης της γνώσης που πρέπει να κεφαλαιοποιείται, προκειμένου να συνδυαστεί με μοντέλα ανάπτυξης, αλλά και με την εύρυθμη λειτουργία του διοικητικού μηχανισμού, χωρίς τον οποίο ούτε το κράτος μπορεί να λειτουργεί σωστά ούτε τα μοντέλα ανάπτυξης να αποδίδουν.
- Κατανοείται επίσης σε σχέση με την έκτασή του, οπότε έχει νόημα να εξετάζουμε την αντιπαράθεση ως προς το μεγαλύτερο ή μικρότερο κράτος και τι από τα δύο αφορά τις λειτουργίες του που αποσκοπούν στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, αλλά και στις αναπτυξιακές λειτουργίες του.
- Με αυτή την έννοια, οφείλουμε να εξετάσουμε το πώς ανεπάρκειες και δυσλειτουργίες της δημόσιας διοίκησης αντανακλώνται στο ίδιο το πολιτικό σύστημα, εφόσον **στην αντιπροσωπευτική δημοκρατία όλα τα προβλήματα που αφορούν τη λειτουργία του κράτους μετατρέπονται σε προβλήματα της ίδιας της δημοκρατίας.**